

Spis treści

Wykaz skrótów / 11

1. Skrótów wydań tekstów Biblii / 11
2. Skrótów nazw dzieł starożytnych / 11
3. Skrótów dokumentów Kościoła / 12
4. Skrótów słowników i leksykonów / 12
5. Skrótów czasopism i serii wydawniczych / 12

Przedmowa / 15

Wstęp / 17

Rozdział I

Metodologia badań intertekstualnych

1. Wstęp: sylwa intertekstualizmu / 27

2. Intertekstualizm w teorii literatury / 34

- 2.1. Od Bachtina do Kristevej: początki intertekstualizmu / 35
 - 2.1.1. Michaił Bachtin: dialogiczność i cudze słowo / 35
 - 2.1.2. Julia Kristeva: dekonstrukcja podmiotowości / 39
 - 2.1.3. Implikacje teorii M. Bachtina i J. Kristevej dla interpretacji tekstu / 43
- 2.2. Pejzaż intertekstualizmu po pracach J. Kristevej / 49
 - 2.2.1. Podział świata badań intertekstualnych oraz „przestrzeń pomiędzy” / 49
 - 2.2.2. Elementy różnych teorii intertekstualności służące analizie tekstu / 56
 - 2.2.2.1. Harold Bloom: lęk przed wpływem / 56
 - 2.2.2.2. Laurent Jenny: transformacja i zachowanie jedności tekstu / 60
 - 2.2.2.3. Ziva Ben-Porat: aktywizacja aluzji literackiej / 63
 - 2.2.2.4. Michael Riffaterre: interpretant / 66
 - 2.2.2.5. Gérard Genette: hipertekstualizm i wzbogacenie lektury / 72

2.2.2.6. Manfred Pfister: kryteria określania stopnia intensywności odniesienia intertekstualnego /	77
2.2.2.7. Intertekstualizm w badaniach polskich /	80
2.3. Podsumowanie: założenia teoretyczno-literackie dla analizy intertekstualnej tekstów /	88
3. Intertekstualizm w badaniach nad Biblią na tle teorii literatury /	92
3.1. Zarzut niewłaściwego używania terminu „intertekstualność” w biblistyce /	93
3.2. Początki intertekstualizmu w badaniach biblijnych /	103
3.2.1. Richard B. Hays: <i>Echoes of Scripture in the letters of Paul</i> (1989 r.) /	106
3.2.1.1. Echo intertekstualne oraz koncepcja jaskini rezonującego znaczenia (<i>cave of resonant signification</i>) /	106
3.2.1.2. Hermeneutyczna wolność Pawłowej interpretacji jako model interpretacyjny /	110
3.2.1.3. Kryteria/testy identyfikacji i weryfikacji echa intertekstualnego /	113
3.2.1.4. Subiektywizm i intuicjonizm podejścia R. B. Haysa /	118
3.2.1.5. Podsumowanie /	119
3.2.2. <i>Intertextuality in Biblical Writings</i> (1989 r.) /	122
3.2.2.1. Jean Delorme: <i>Intertextualities about Mark</i> /	122
3.2.2.2. Ellen van Wolde: <i>Trendy Intertextuality?</i> /	124
3.3. Pejzaż intertekstualizmu w badaniach biblijnych po pracy R. B. Haysa /	126
3.3.1. Podziały badań intertekstualnych w badaniach biblijnych /	126
3.3.2. Problemy terminologiczne /	131
3.3.3. Intertekstualizm w biblistyce polskiej /	136
3.3.3.1. Janusz Czernski: <i>Metody interpretacji Nowego Testamentu</i> /	138
3.3.3.2. Waldemar Linke: synteza prac M. Bachtina i Z. Ben-Porat dla odczytywania sensu pełniejszego Pisma Świętego /	143
3.4. Teoria Gérarda Genette’a w badaniach biblijnych /	146
3.5. Podsumowanie: założenia teoretyczno-literackie docenione na gruncie biblistyki oraz elementy nowe /	151
4. Podejście przyjęte w niniejszej pracy /	154
4.1. Elementy teoretyczne przyjętego podejścia /	155
4.1.1. Założenia podejścia /	155
4.1.2. Teologiczny model intertekstualnej interpretacji Listu do Rzymian i Księgi Mądrości /	156
4.2. Etapy i kroki metodologiczne /	167
4.3. Uwagi /	170
5. Podsumowanie /	173

Rozdział II

Uzasadnienie badań hipertekstualnych nad Listem do Rzymian i Księgą Mądrości oraz weryfikacja możliwości i prawdopodobieństwa zależności między tymi tekstami

1. Wstęp / 177
2. Uzasadnienie teologiczne badań w kontekście interpretacji patrystycznej i tradycji Kościoła oraz podejścia kanonicznego / 179
 - 2.1. Elementy patrystycznej praktyki interpretacyjnej oraz teologii Kościoła Katolickiego w kontekście przyjętego podejścia intertekstualnego / 180
 - 2.2. Elementy podejścia kanonicznego w kontekście przyjętego podejścia intertekstualnego / 185
 - 2.2.1. Zarzut dotyczący zawężania spektrum badań przez ograniczenie się do tekstów kanonicznych / 195
 - 2.3. Podsumowanie / 199
3. Weryfikacja historycznej możliwości istnienia zależności tekstualnej między Listem do Rzymian i Księgą Mądrości (kryterium dostępności) / 201
 - 3.1. Czas powstania / 202
 - 3.1.1. Czas powstania Listu do Rzymian / 202
 - 3.1.2. Czas powstania Księgi Mądrości / 205
 - 3.1.2.1. Hipoteza W. L. Dulière'a dotycząca datacji Księgi Mądrości na lata 130-180 po Chr. / 208
 - 3.1.2.2. Określanie daty spisania Księgi Mądrości na podstawie aluzji do niej w pismach nowotestamentowych / 212
 - 3.1.3. Podsumowanie / 215
 - 3.2. Kanoniczność Księgi Mądrości / 216
 - 3.2.1. Septuaginta jako Biblia św. Pawła / 216
 - 3.2.1.1. Hipoteza znajomości Księgi Mądrości przez św. Pawła dzięki Apollosowi / 223
 - 3.2.2. Odniesienia do Księgi Mądrości w tekstach nowotestamentowych / 224
 - 3.2.3. Świadectwa autorytatywności i kanoniczności Księgi Mądrości w początkach Kościoła / 230
 - 3.2.3.1. Świadectwa pisarzy wczesnochrześcijańskich / 231
 - 3.2.3.2. Świadectwa najstarszych manuskryptów Księgi Mądrości / 236
 - 3.2.3.3. Podsumowanie / 238
 - 3.2.4. Podsumowanie: odniesienia intertekstualne kształtujące korpus tekstów autorytatywnych / 240

-
4. Weryfikacja prawdopodobieństwa zależności między Listem do Rzymian i Księgą Mądrości w oparciu o praktykę pisarską i interpretacyjną Pawła (kryterium historycznego prawdopodobieństwa) / 243
 - 4.1. Święty Paweł a Stary Testament / 243
 - 4.2. Dialogiczność i reinterpretacja jako cecha żydowskiej egzegezy biblijnej / 246
 - 4.3. Pawłowe odwołania do tekstów starotestamentowych na przykładzie praktyki cytowania / 249
 - 4.4. Chrystologiczność podejścia św. Pawła do autorytatywnych pism żydowskich / 257
 - 4.5. Konieczność uwzględnienia kontekstu hellenistycznego / 259
 - 4.6. Podsumowanie / 261
 5. Weryfikacja prawdopodobieństwa zależności między Listem do Rzymian i Księgą Mądrości w świetle kryterium historii interpretacji z odniesieniem do kryterium powracania, czyli stanu badań / 264
 - 5.1. Zależność między Listem do Rzymian i Księgą Mądrości w pracach biblistycznych od końca XVIII w. do 1894 r. / 266
 - 5.2. Zależność między Listem do Rzymian i Księgą Mądrości w pracach biblistycznych od 1895 r. do 1970 r. / 272
 - 5.3. Zależność między Listem do Rzymian i Księgą Mądrości w pracach biblistycznych od 1971 r. / 283
 - 5.4. Podsumowanie / 303
 6. Kluczowe połączenie interpretacyjne / 305
 7. Podsumowanie: ugruntowanie postawionej hipotezy badawczej / 313

Rozdział III

Odczytanie, weryfikacja i interpretacja zależności hipertekstualnych między Listem do Rzymian a Księgą Mądrości

1. Wstęp / 319
2. Przesłanka za możliwością kontynuacji nawiązywania do Księgi Mądrości w Rz 2: spójnik $\delta\acute{\iota}\omicron$ (Rz 2,1) / 322
3. Użycie słowa $\acute{\omicron}$ $\kappa\rho\acute{\iota}\nu\omega\nu$ w Rz 2,1 jako odniesienie do Mdr 1,1 / 325
 - 3.1. Wskazanie na potencjalną zależność hipertekstualną / 325
 - 3.2. Weryfikacja / 327
 - 3.2.1. Określenie podmiotów sądzącego ($\acute{\omicron}$ $\kappa\rho\acute{\iota}\nu\omega\nu$) i osądzanego ($\acute{\omicron}$ $\acute{\epsilon}\tau\epsilon\rho\acute{\omicron}\varsigma$) w Rz 2,1 / 329

-
- 3.2.2. Określenie podmiotów sądzącego (οἱ κρίνοντες) i osądzanego (ἡ γῆ)
w Mdr 1,1 / 333
- 3.2.3. Analiza podobieństwa określenia podmiotów sądzącego i osądzanego
z Rz 2,1 oraz Mdr 1,1 / 338
- 4. Motyw Bożego działania mającego prowadzić człowieka do nawrócenia
(Rz 2,4 i Mdr 11,23.26; 12,2.10.20-22; 15,1-6) / 340**
- 4.1. Wskazanie na potencjalną zależność hipertekstualną / 340
- 4.2. Weryfikacja / 341
- 4.2.1. Analiza podobieństwa tematycznego: powszechność Bożego
działania prowadzącego do nawrócenia / 341
- 4.2.2. Analiza podobieństw leksykalnych i strukturalnych Rz 2,4
i Mdr 15,1 / 348
- 5. Dychotomia Żyd–Grek w Rz 2 oraz Izraelici–poganie w Księdze
Mądrości / 355**
- 5.1. Wskazanie na potencjalną zależność hipertekstualną / 355
- 5.2. Weryfikacja: analiza sposobu Bożego działania względem Żydów
i pogan / 356
- 6. Użycie terminu ἡ ἀφθαρσία w Rz 2,7 jako odniesienie
do Mdr 6,18-19 / 363**
- 6.1. Wskazanie na potencjalną zależność hipertekstualną / 363
- 6.2. Weryfikacja / 364
- 6.2.1. Analiza użycia słowa ἀφθαρσία oraz słów z rdzeniem „ἀφθαρ”
w księgach Pisma Świętego oraz tekstach pozabiblijnych / 364
- 6.2.2. Analiza kontekstu użycia terminu ἡ ἀφθαρσία w Rz 2,7
oraz w Mdr 2,23; 6,17-21 / 368
- 7. Motyw zarzucania adwersarzom chlubienia się Bogiem w Rz 2,17.23
oraz Mdr 2,16 / 374**
- 7.1. Wskazanie na potencjalną zależność hipertekstualną / 374
- 7.2. Weryfikacja / 375
- 7.2.1. Analiza wykorzystanych czasowników określających czynność
chlubienia się / 375
- 7.2.2. Analiza przedmiotu chlubienia się oraz zestawienie podmiotów
zarzucającego chlubienie się oraz chlubiącego się w Mdr 2,16
oraz Rz 2,17.23 / 377
- 8. Motyw zarzutu przekraczania Prawa w Rz 2,12.21-23 oraz Mdr 2,12 / 380**
- 8.1. Wskazanie na potencjalną zależność hipertekstualną / 380
- 8.2. Weryfikacja: analiza podobieństwa motywu, determinacji
podmiotu, wobec którego wysunięty jest zarzut, oraz podobieństw
formalnych / 381

**9. Hipertekstualne transformacje elementów Księgi Mądrości w Rz 2
oraz ich cel i interpretacja w świetle Chrystusa-Słowa jako
interpretanta / 384**

9.1. Opis transformacji elementów Księgi Mądrości w Rz 2 / 385

9.2. Cel i interpretacja hipertekstualnych transformacji w świetle
Chrystusa-Słowa jako interpretanta / 401

10. Podsumowanie / 409

Zakończenie / 411

Bibliografia / 417

1. Źródła / 417

1.1. Teksty biblijne w językach oryginalnych / 417

1.2. Przekłady tekstów biblijnych / 417

1.3. Teksty pisarzy starożytnych / 418

1.4. Dokumenty Kościoła / 419

2. Słowniki i leksykony / 419

3. Literatura przedmiotu / 420

3.1. Opracowania na gruncie nauk literaturoznawczych / 420

3.2. Opracowania na gruncie nauk biblistycznych / 424

Summary of the Monograph / 443

Spis schematów / 445

Spis tabel / 446

Indeks nazwisk / 449

Indeks miejsc biblijnych / 453